

Gyertyánfy Péter*

A SZERZŐI JOG BÍRÓI GYAKORLATA 2006-TÓL: A SZERZŐK SZEMÉLYE; A TÖBBSZERZŐS MŰVEK

1. Bevezetés

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle előző számaiban megkezdett sorozatot¹ a szerző személyére vonatkozó, a szerzői jogi törvény (a továbbiakban: Szt.) 4., 8., 15., 29., 94/B és 106. §-a alapján kialakult bírósági gyakorlat ismertetésével folytatjuk. Itt dolgozzuk fel a közös és a gyűjteményes művek (5., 6. és 7. §) bírói gyakorlatát is. A feldolgozás továbbra is az e cikkek bevezetőjének elvei szerint és elsődlegesen az ott hivatkozott bírósági forrásból történik.² A magyar bíróságok ítéletei mellett a következőket is vizsgáljuk: a Szerzői Jogi Szakértői Testület (a továbbiakban: SZJSZT) azon, bírósági megkeresésre született véleményei, amelyeket az ítéletek megemlítenek mint el nem fogadott véleményt; az SZJSZT megbízás alapján keletkezett, még feldolgozatlan véleményei; végül az Európai Bíróság és a Bizottság azon döntései, amelyek jelentősek lehetnek a magyar jogkereső számára. Ebben a tanulmányban az elméleti alapvetést szűkre szabjuk, a szakirodalmat csak szükség esetén, az ítéletek értékelésénél hívjuk segítségül.

2. A szerző személye; a szerzői jog eredeti jogosultjai; a szerzőség bizonyítása

2.1. Az Szt. a szerző személyét úgy határozza meg, hogy abból egyértelmű, a szerző csak természetes személy, ember lehet. A szerzői művet emberi magatartás hozza létre.³

Nem változtatnak ezen azok a szabályok sem, amelyek együttes műveknél a szerző jogutódjaként eleve a kezdeményezőt/irányítót jelölik ki, vagy a vagyoni jogok átruházhatóságát kivételesen megengedik (számítógépi programok, adatbázisok, munkaviszonyban alkotott művek).⁴ Ugyanez a helyzet a reklámozásra megrendelt művekre és a filmekre vonatkozó egyes vagyoni jogosultsági elemek átszállásával,⁵ sőt az előadóművészek teljesítményére vonatkozó vagyoni jogok általánosan megengedett átruházásával is.

* Csc., c. egyetemi docens

¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. augusztus és december: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége, illetve: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzői jogi törvény hatálya.

² Az anonimizált bírósági határozatok adatbázisának honlapja <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> lett 2013. január 1-jétől, és ott az ítéletek azonosítója is új formájú.

³ 1999. évi LXXXVI. tv. (Szt.) 4. § (1) A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).

⁴ Szt. 6. § (1) bek., 58. § (3) bek., 61. § (1) bek., 30. § (1) bek.

⁵ Szt. 63. § (1) bek., 66. § (1) bek.

A szerzői minőség elválaszthatatlan az alkotótól, a szerzőség szerződéssel sem ruházható át. Ezt a Legfelsőbb Bíróság a következő tényállású, elvi jelentőségű ítéletében szögezte le:

„Carlos Almaran spanyol szerző műve a 'Historia de un amor' című dal. A felperes a dal zenéjére 'Pedro kocsmája' címmel 1963-ban magyar nyelvű dalszöveget írt. A dal a felperes magyar nyelvű szövegével ismertté vált. 1979. november 29-én a felperes bejelentést tett a Szerzői Jogvédő Hivatalhoz (SZJH), amely szerint a dal magyar nyelvű szövegének ő a kizárólagos szerzője. Ezt követően az alperes kérelmére a felek találkoztak. Ekkor az alperes közölte a felperessel, hogy a külföldi jogosulttól engedéllyel rendelkezik arra, hogy a dalt magyar fordítással lássa el. Közölte: a magyar fordítás elkészítésével meg tudja akadályozni, hogy a dal a felperes szövegével kerüljön Vámosi János előadóművész tervezett nagylemezére. Indítványozta, hogy 25%-os részesedés fejében a dalszöveg fordításától eltekint, és hozzájárul ahhoz, hogy a felperes szövegével kerüljön felvételre a dal. Ennek legalizálására megállapodtak a felek abban, hogy a felperes szövegéből egy szót kicserélnek. A felek, megállapodásuknak megfelelően, 1979. december 12-én közös írásbeli nyilatkozatot tettek az SZJH-hoz, amelyben kérték, hogy a 'Pedro kocsmája' című műnél (hanglemezen és kottában) Almaran- ... név szerepeljen. Kérték, hogy a magyar szövegírói rész úgy kerüljön felosztásra, hogy a jogdíjból a felperes 75%-ra, az alperes pedig 25%-ra jogosult. Ettől kezdődően ennek megfelelően történt a dal felhasználása után a jogdíj kifizetése a felek részére.”

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja: „A per meg nem cáfolt adatai szerint a perbeli dal magyar nyelvű szövegének egyedüli szerzője a felperes. A jogerős ítéletnek erre vonatkozó rendelkezését felülvizsgálati kérelem nem is támadta. A peres felek 1979-ben létrejött megállapodását tehát ebből a szempontból kell vizsgálni. ... Helyesen állapította meg a jogerős ítélet, hogy az Sztj. 4. § szerint az alperes szerzőnek nem minősül. Ebből következik, hogy a peres feleknek az a megállapodása, amelyben az alperest 25%-os mértékben a magyar dalszöveg szerzőjének ismerték el, érvénytelen. Ez azonban önmagában a mű felhasználása után járó díj megosztására vonatkozó szerződés érvényességét nem érinti.

Amint arra a Legfelsőbb Bíróság a PK. 275. sz. állásfoglalásban a találmány szerzőségét illetően rámutatott, feltaláló az, aki a találmányt megalkotta; közös találmánynál a feltalálói minőség arányát az alkotó munkában való részvétel határozza meg. Az ettől eltérő megállapodás érvénytelen. A találmányból eredő vagyoni jogosultság – szabadalom, szabadalmi igény, hasznosítási díjkövetelés, találmányi díjkövetelés – eltérhet a feltalálói minőségtől, illetve annak a részarányától. A vagyoni jogok tekintetében önmagában nem eredményez érvénytelenséget a feltalálói minőségre vagy annak a részarányára vonatkozó érvénytelen megállapodás. A Legfelsőbb Bíróság ezen állásfoglalása megfelelően alkalmazható az ugyancsak szellemi alkotásnak minősülő, szerzői műre vonatkozó megállapodások megítélésére is.”⁶ Megjegyzendő, hogy az SZJH jogutódja, az ARTISJUS mai gyakorlatában a

⁶ Pfv.IV.22.060/2007/4. szám.

szereplési adatok módosítását – a felek egybehangzó nyilatkozatával – csak addig engedik meg, amíg még nem rögzítették a mű semmilyen felhasználását. Ezt követően csak bírósági határozatot fogadnak el.

Az Sztj.-ben egyetlen olyan műtípus van, a filmalkotás, amelyre nézve a jogszabály közelebbről, ugyancsak természetes személyekként (az EU irányelvénél még részletesebben) meghatározza a szerző fogalmát.⁷

Anonim műveknél csak a joggyakorló személyét jelöli ki a törvényi vélelem: ez az első nyilvánosságra hozó,⁸ míg a védelmi idő letelte után a korábban még nyilvánosságra nem hozott mű („hátrahagyott mű”, „editio princeps”) nyilvánosságra hozóját tulajdonképpen nem szerzői jogok, hanem a szerzői jog vagyoni jogi tartalmával azonosan meghatározott, szomszédos jogi jellegű vagyoni jogosultságok illetik meg.⁹ Ezek nem csak természetes személyek lehetnek. A kapcsolódó jogi, ezen belül a szomszédos jogi teljesítmények eredeti alanya – az előadóművészek fontos kivételével – szintén nem csak természetes személy, hanem szervezet is lehet.¹⁰

A filmelőállító személyének közelebbi törvényi meghatározását¹¹ az SZJSZT értelmezte: „Megrendelésre készülő filmalkotás esetében hatályos jogunk értelmében a megrendelő csak akkor minősülhet előállítónak, amennyiben megfelel az Sztj. követelményeinek, azaz kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, és gondoskodik ennek anyagi és egyéb feltételeiről. Amennyiben ezek a kritériumok nem együttesen illenek a megrendelőre, úgy az minősül a film előállítójának, aki megszervezi a megvalósítást, és gondoskodik annak anyagi és egyéb feltételeiről.”¹²

⁷ 64. § (2) A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait. A 2006/116/EK irányelv 2. cikk (1) bekezdése: „A filmalkotás vagy audiovizuális mű főrendezőjét annak szerzőjének vagy egyik szerzőjének kell tekinteni. A tagállamok másokat is megjelölhetnek a film vagy audiovizuális mű egyik szerzőjeként.”

⁸ Sztj. 8. § Ha a művet név nélkül vagy felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra. Az alapul fekvő EU másodlagos jog a 2006/116/EK irányelv 4. cikke.

⁹ Sztj. 32. § A szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő vagy a 31. § (7) bekezdésében meghatározott időtartam lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely korábban még nyilvánosságra nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított huszonöt év.

¹⁰ Filmelőállító – 64. § (3) bek., hangfelvétel-előállító – 77–78. §, rádió- és televíziószervezet – 80–81. §, adatbázis-előállító – 84/A § (6) bek.

¹¹ Sztj. 64. § (3) A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

¹² SZJSZT 28/2007 szakvélemény.

2.2. Szükséges, hogy a szerzői vagyoni jog jogátruházással jogot szerző származékos alanyai – ugyanúgy, mint a jogutód örökösök – is érvényesíthessék alanyi jogaikat. Felléphet továbbá ilyen jogosultként a kizárólagos felhasználási engedélyt szerző személy is a törvény kifejezett szabálya alapján,¹³ az egyéb felhasználó pedig a szerződése alapján.¹⁴ Az Szt. ezért a záró rendelkezések között az örökösökkel (jogutódokkal) együtt a joggyakorlás tekintetében az ilyen személyeket is „szerzőnek” nevezi.¹⁵ Az újabb bírói gyakorlat is csak jogérvényesítési fellépést biztosító értelmet tulajdonít a 106. § (1) bekezdésének.¹⁶

A kizárólagos felhasználási engedélyt szerző a bírói gyakorlat szerint is rutinszerűen felléphet a szerződésben szerzett jogai védelmében harmadik személyekkel szemben.¹⁷ Az adott szerződésen kívüli jogok tekintetében viszont elvileg tisztázta a Legfelsőbb Bíróság a korlátokat. A Fővárosi Ítéltábla hatályában fenntartott indokolása szerint „a felperes a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 98. § (1) bekezdés alapján kizárólagos felhasználási jogára, valamint a megállapodás 8. pontja alapján ...-től kapott felhatalmazásra tekintettel jogosult volt a felhasználási szerződéssel érintett szerzői vagyoni jogok megsértése miatt saját nevében fellépni. A felperes kizárólagos felhasználói jogokat az általa kiadott 'Élet/leltár' című könyvre vonatkozóan szerzett, így igényérvényesítési jogosultsága is csak e mű tekintetében illeti meg. Az alperesek azonban nem a felperes és ... közötti megállapodás tárgyát képező művet adták ki, és nem annak részleteit használták fel, hanem egy tematikájában hasonló kiadványt jelentettek meg, amely ... és az I. r. alperes korábbi együttes munkáján alapult. Ezért az általa kiadott könyvvel csupán témájában hasonló, szerzőjével pedig csak részben azonos mű kiadásának jogellenessége miatt a felperes saját személyében igényt nem érvényesíthet.”

A Legfelsőbb Bíróság ehhez hozzátette: „Az Szt. 9. § (1) bekezdés szerint a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Miután a szerző a személyhez fűződő jogait az Szt. 9. § (2) bekezdés értelmében nem ruházhatja át, és az más módon sem szállhat át, az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal mint az Szt. 10. § (1) bekezdés szerinti személyhez fűződő jog megsértése miatt fő-

¹³ 98. § (1) A szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedélyt a 43. § (1) bekezdése alapján megszerző személy felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt.

¹⁴ 15. § A szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.

98. § (2) A nem kizárólagos felhasználási engedély esetében a jogszerző az (1) bekezdés szerint csak a felhasználási szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.

¹⁵ 106. § (1) Ahol e törvény szerzőt említ, azon megfelelően érteni kell a szerző jogutódját, illetve a szerzői jog más jogosultját is.

¹⁶ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.817/2009/6.

¹⁷ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.539/2010/3.

szabály szerint a szerző kizárólag személyesen léphet fel, azt a felperes jogátruházás alapján nem érvényesítheti. Az Sztj. 15. §-ban foglalt rendelkezés, mely szerint a szerző meghatározott, személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult, a szerződés tárgyával kapcsolatos felhasználói jogok összefüggésében értelmezhető. A szerző az Sztj. 9. § (3) bekezdés értelmében a vagyoni jogait sem ruházhatta át, illetve azok nem szállhattak át, mert a perbeli irodalmi műre vonatkozóan a törvény az Sztj. 9. § (6) bekezdés hatálya alá eső megengedő szabályt nem tartalmaz.”¹⁸

2.3. A szerzőség bizonyítása a polgári eljárásjogban ismert bármilyen eszközzel történhet, nincs erről olyan nyilvántartás (lista), amely jogokat keletkeztetne. Egy olyan ügyben, ahol egy számítógépes adatkezelési tájékoztató mű szerzőjének személye volt a vita első kérdése, a Fővárosi Ítéltábla megállapította: „A V...hu oldalon megjelent adatkezelési szabályzat és azon nyilatkozat alapján, amelyben a jogi vezető igazolta, hogy a szabályzatot a felperes készítette, bizonyítottnak találta a V...hu adatkezelési szabályzata vonatkozásában a felperes szerzőségét. ... Azt a tényt, hogy a felperes alkotta meg a művet, nem befolyásolja, hogy a neve nem volt feltüntetve az adatkezelési tájékoztató kapcsán, mivel az Sztj. 12. § (1) és (3) bekezdése értelmében a szerző maga döntheti el, hogy kitűnjön-e a művével a kapcsolata, vagy azt a neve feltüntetése nélkül hozza nyilvánosságra.”¹⁹

Egy másik szerzőségi jogvitában „az alperes előadta, hogy álláspontja szerint a felperes a szerzőségét nem bizonyította, az alperes a képet a .2 honlap neve.hu honlapról töltötte le, ahol a felperes szerzősége ugyancsak nem került feltüntetésre. Az alperes előadta, hogy mindvégig jóhiszeműen jártak el, hiszen a felperes tiltakozása után a képet annak ellenére eltávolították saját honlapjukról, hogy a felperes a szerzőségét ténylegesen nem igazolta. A bíróság az album bemutatásával bizonyítottnak találta a felperes szerzőségét, az album 50. oldalán ugyanis a perbeli fotó egyértelműen beazonosítható módon szerepelt. Az albumon a fotók szerzőjeként egyértelműen a felperes került feltüntetésre. A bíróság szerint ezzel szemben immáron az alperes tartozott volna bizonyítani, hogy a fotót nem a felperes készítette, hanem rajta kívülálló harmadik személy.”²⁰

A bizonyítást ugyanakkor vélelmek segítik. A bírói gyakorlatnak azt a sok évtizedes megdönthető vélelmét, hogy szerzőnek kell tekinteni azt, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették, 2005-ben a törvénybe is beiktatták, és további vélelmek lánco-

¹⁸ Pfv.IV.20.766/2009/3. szám.

¹⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.22.210/2011/3.

²⁰ Főv. Bír.5.P.28099/2010/4.

latával egészítették ki.²¹ Ezt a Pécsi Ítéltábla így alkalmazta egy zenemű szerzősége körüli vitában: „A törvény 94/B. §-ának (1) bekezdése értelmében az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. B. M. az 1980-as évek közepétől a felperes szerzeményeként előadta a perbeli dalt, és az M. Kft. által 2001-ben kiadott albumon szerzőként a felperes került feltüntetésre. Erre figyelemmel a bíróság megállapította, hogy a szerzői jogi törvény 94/B. §-ának (1) bekezdése alapján a művön szokásos módon feltüntetve először a felperes neve szerepelt, amelyre figyelemmel az ellenkező bizonyításáig őt kell szerzőnek tekinteni. Ennek ellenkezőjét az I. rendű alperesnek kellett volna bizonyítani, amelyet a perben nem teljesített. A perben rendelkezésre álló bizonyítékok pedig azt igazolták, hogy a perbeli zeneművet, annak zenéjét és szövegét a felperes írta. Erre tekintettel a felperes keresetének teljes egészében helyt adott, az alpereseket annak megfelelően marasztalta, míg az I. rendű alperes viszontkeresetét elutasította.”²²

A szerzőségi vélelem alkalmazhatósága egy arculattervre vonatkozó grafikai terv, illetve logó esetében: „...nem volt helytálló az alperesek hivatkozása e körben az Szjt. 94/B § (1) bekezdésében foglalt vélelem alkalmazhatósága tekintetében, miszerint az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. Arculattervre vonatkozó grafikai terv, illetve logó esetében nem szokásos szerző nevének feltüntetése, ebből eredően a vélelem a perbeli esetben nem alkalmazható. A ‘..’ név feltüntetése különösen nem ad alapot alperesi cégek bármelyike szerzőségének megállapítására azért, mivel a szerző az Szjt. 4. § (1) bekezdés értelmében csak természetes személy lehet, az alkotói tevékenység gazdasági társasághoz nem köthető. A felhasználási szerződés alperesek által hivatkozott hiánya sem ingatta meg az elsőfokú bíróságnak a felperes szerzősége körében elfoglalt álláspontját tekintettel arra, hogy a hiányolt felhasználási szerződés mindössze az alkotás tényének egyik bizonyítéka lehetne. Annak hiánya önmagában nem cáfolja a felperes szerzőségének tényét.”²³

²¹ Szjt. 94/B. § (1) Az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.

(2) Ha az (1) bekezdés nem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet sajátjaként a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál önkéntes műnyilvántartásba vetette, és ezt közokirattal igazolja. A mű nyilvántartásba vételéért igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni.

(3) Ha a (2) bekezdés sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki ezt közös jogkezelő szervezet által a közös jogkezelés alá tartozó művekről, szomszédos jogi teljesítményekről, illetve jogosultakról fenntartott adatbázis alapján kiállított teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolja. Ilyen magánokiratot a közös jogkezelő szervezet önként vállalt szolgáltatásként – alapszabályával összhangban – saját tagja számára, a tag kérésére állíthat ki.

(4) Ha a (3) bekezdés sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

²² Pf.I.20.186/2010/4. szám.

²³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.034/2010/7.

3. Származékos művek szerzői – átdolgozás

Az Sztj. 4. § (2) bekezdésében szabályozott átdolgozásnál²⁴ a származékos mű szerzője egy előzetesen már meglévő műre úgy épít rá egy másik művet, hogy annak létrehozása eredményeképpen ahhoz nemcsak újabb egyéni, eredeti vonásokat ad, hanem az előzetesen meglévő mű jellemzői is szükségszerűen módosulnak. Az ilyen „ráépítéshez” az előzetesen meglévő mű szerzőjének engedélye szükséges. Ez külön nevesített vagyoni jog, ami a felhasználás engedélyezésénél elkülönül.²⁵ Amennyiben csak megváltoztatják a művet, de ahhoz új egyéni, eredeti vonásokat nem tesznek hozzá, nem átdolgozásról van szó, hanem a mű jogosulatlan megváltoztatásáról, ami – ha a mű lényegi (egyéni, eredeti) vonásait érinti – a mű integritásának a megsértése (Sztj. 13. §).

Mindezt jól mutatja egy, a díszlettervek átdolgozására vonatkozó ítélet: „A darab díszleteit a felperes készítette el, az szerzői jogi védelem alatt áll. ... a helység 1-i előadás díszlete több részletében is az ősbemutató díszletének átdolgozása volt, így az az 1999. évi LXXVI. tv. (Sztj) 29. §-a szerint származékos műnek tekintendő. Rögzítette, hogy a felperes az átdolgozáshoz nem járult hozzá.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleménye alapján [az elsőfokú bíróság] alaptalannak találta a II. r. alperes azon védekezését, hogy a díszlet nem képezi szerzői jogi védelem tárgyát, és annak alkotója nem kizárólag a felperes volt. Hangsúlyozta, hogy a szakértői vélemény szerint a szöveggönyvben a rendezői és szerzői (szövegírói) koncepció megjelent, de e keretfeltételeket egyéni, eredeti tartalommal a felperesi alkotómunka töltötte ki. A felperes kizárólagos szerzőségét nem érinti a kétszintű díszletre vonatkozó rendezői ötlet és a színpadi elemként használt iskolapadokra szerelt bolygókerék. ... Az alperesi védekezésre tekintettel a megyei bíróság kiemelte, hogy a helység 1-i előadás során az eredeti vonásokat a műhöz adódó változtatás történt, ez az eltérés pedig szükségszerű, mert ellenkező esetben nem származékos műről, átdolgozásról, hanem plágiumról lenne szó. Ugyanakkor a kereset ténybeli alapját nem plágium, hanem átdolgozás képezte. ... Az aggálytalan szakértői véleményre figyelemmel az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy a helység 1-i díszlet származékos mű, amely a felperes hozzájárulása hiányában jött létre.”²⁶

Érintőlegesen ebben az ügyben is felmerült, hogy vajon a rendező tevékenysége átdolgozás-e, vagyis eredményezhet-e ez származékos szerzői művet? Az SZJSZT egy szakvé-

²⁴ 4. § (2) Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

²⁵ Sztj. 29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

²⁶ 47. § (1) A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.

²⁶ Győri Ítéltábla Pf.I.20.055/2011/7. szám.

leményének válasza²⁷ e kérdésre a következő. A tényállás szerint „Felperes mint rendező, illetve az alperes mint megbízó között szerződés jött létre 2009-ben L. E. 'B. és D.' című művének színpadra állítására. A felperes álláspontja szerint A. R., az alperes igazgatója néhány nappal a tervezett premiért megelőzően a darabot jelentős mértékben átrendezte, az eredeti rendezői koncepciót figyelmen kívül hagyta. A felperes álláspontja az, hogy ezzel a felperes szerzői jogai súlyos sérelmet szenvedtek, az alperes szerint viszont csak a premier megmentése érdekében szükséges változtatásokat hajtottak végre.”²⁸

Az SZJSZT eljáró tanácsa szerint a kérdés az, hogy „a felperes perbeli rendezése a színpadi művek műfaji sajátosságából adódó interpretációs szabadság, illetve általános mozgáster keretein belül marad-e, és ily módon, mint előadóművészi teljesítmény, szomszédos jogi teljesítménynek tekintendő-e, vagy a felperes rendezői teljesítménye ezt a határt túllépve magát az eredeti leírt művet egyéni, eredeti módon átalakítja, bővíti, és ezáltal eléri a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti szerzői alkotóteljesítmény szintjét. ... A színpadi előadás rendezője a közönség számára interpretálja, tolmácsolja a színdarabot. Bár ő maga az előadásban személyesen nem működik közre, nincs a színpadon, mégis azon személyek közé sorolandó, akik a színpadon jelenlévő színészekhez képest ugyan 'más módon', de tolmácsolják a művet. ...

Ha a színpadi mű szerző által leírt szövegén végrehajtott rendezői-dramaturgi változások érintetlenül hagyják a történetet, az azokat meghatározó fontos elemeket – jeleneteket, szereplői karaktereket – úgy a rendezés, illetve a rendezői koncepció megmarad az előadói interpretáció szintjén. Ha azonban a rendezés (illetve a dramaturgi munka) eredményeként az eredeti mű a rendező alkotótevékenysége nyomán létrejött egyéni, eredeti elemekkel, történetalakítással, új jelenetekkel, szereplői karakterekkel az eredeti mű által hordozott jelentésre kiható jelleggel módosul, változik, úgy a rendezés az eredeti mű átdolgozását valószínűsíti meg. Ez utóbbi esetben az egyéni, eredeti többlet alkotáselemek tekintetében a rendező munkája saját szerzői alkotótevékenységnek minősül; ... az átdolgozott színdarabon szerzői jogok illetik meg attól függetlenül is, hogy az ilyen átdolgozás során nem sérülhetnek az eredeti színpadi szerző szerzői jogai sem, azaz az átdolgozás csak az eredeti szerző vagy jogutóda engedélyével lehet jogszerű. Függetlenül tehát attól, hogy az átdolgozó rendező vagy a megrendelő színház ilyen szintű beavatkozás esetén ki kell hogy kérje az eredeti mű szerzői jogosultjának engedélyét (e nélkül ugyanis az átdolgozás az eredeti szerzői jogosult szerzői jogába ütközik), az átdolgozó rendezőt megilleti az átdolgozásán fennálló szerzői jogi védelem.”²⁹

²⁷ Bár bírósági megkeresésre készült, és a bíróság álláspontja lesz a döntő, az ügy súlya miatt idézzük.

²⁸ SZJSZT-03/12.

²⁹ SZJSZT-03/12.

Egy, a zenei átdolgozás fogalmát megmagyarázó ítélet indokolása szerint „a felperes az 'M. ...' című dal zeneszerzője, aki 2003. augusztusában engedélyt adott B. P.-nek a már 1986-ban nyilvánosságra hozott mű későbbi nyilvánosságra hozatal céljából történő ismételt rögzítésére. A dal B. P. előadásában 2004 januárjában az 'M....' című CD-lemezen jelent meg. A lemezt az alperes adta ki és forgalmazta. ... A felperes ... keresetében előadta, hogy a dalon engedélye nélkül változtatások történtek, így a tempó 125-ről 136-ra változott, a mű 3 perc 19 másodpercről 2 perc 16 másodpercre rövidült. Változtattak a harmónia rendjén is, továbbá a hangszerelés is változott, és a 2x8 ütemnyi introdukciót is átírták, illetve elhagyták.”

Az SZJSZT-nek a perben beszerzett véleménye szerint „a mű eredeti, tehát 2003-ban rögzített és 2004 januárjában kiadott verziója részben eltérő, így a tempó kismértékben megváltozott, és a 8 ütemből álló bevezető dallam is eltér, kisebb hangszerelési változtatások történtek, a szöveg egy sorának értelmet nem érintő megváltoztatása történt, a versszakok harmóniamenetére készült instrumentális szólórészt a struktúra megváltoztatása nélkül lerövidítették, elhagyták a 8 ütemből álló instrumentális lezárást, és helyette a refrént ismételték. Minden egyéb érdemi alkotóelem változatlanul maradt, így a teljes dallamvezetés, a harmóniamenet, a dal struktúrája, stílusa, hangulata és mondanivalója. A szakértői testület akként foglalt állást, hogy az adott esetben átdolgozásról, így a szerző személyéhez fűződő jogának megsértéséről nem lehet beszélni, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni, eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők. A testület hangsúlyozta, hogy bár szakmai-etikai szempontból illendő lett volna tájékoztatni az eredeti szerzőket a dalszöveg és a dallam kisebb megváltoztatásáról, de ehhez az eredeti szerzők engedélyére nem volt szükség.”

„Ahogy azt az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg az SZJSZT szakértői véleménye alapján, a perbeli esetben a kétségtelenül bekövetkezett, de a könnyűzenében megszokott és a mű lényegét nem érintő változtatás a felperes mint szerző személyéhez fűződő jogát nem sérti, míg a szakvéleményben is felsorolt megváltoztatások nem érik el azt az egyéni, eredeti jelleget, amely átdolgozást, így engedély nélkül szerzői vagyoni jogsértést eredményezne.”³⁰

Az átdolgozás talán leggyakoribb fajtája a fordítás. Egy jogvitás ügyben, ahol a felperes filmforgatókönyvet fordított magyar nyelvről görög nyelvre, „olyan egyéni, eredeti jellegű fordításról volt szó, amely szerzői jogvédelem alatt álló mű ...; annak létrejöttében a fordító kiváló nyelvismerete és személyes kreativitása egyaránt szerepet játszott.”³¹

Gyakori a műtípusok közötti alkotó átalakítás – például regény színdarabbá átdolgozása –, amit a szaknyelvben sokszor feldolgozásnak neveznek. Adott esetben nehéz lehet ettől az idegen mű felhasználásával való, de új önálló mű megalkotásának elhatárolása.

³⁰ Fővárosi Ítéletábla 8. Pf.21.103/2011/9.

³¹ Fővárosi Ítéletábla 8. Pf.20.539/2010/3.

Korábbi jogunk, az 1969. évi III. tv. ezt tükrözte a 4. § (2) bekezdésének és 17. § (3) bekezdésének szabályaival. Eszerint önmagában az nem volt átdolgozásnak tekinthető, ha új, önálló mű alkotásához használtak fel idegen művet, de ez nem vonatkozott – többek között – a színpadra való átdolgozásra. Az idegen mű felhasználásával való új, önálló mű alkotása alatt azt értették, hogy az érzés, gondolat, mondanivaló egyéni, eredeti kifejtése az új műben már teljesen háttérbe szorult. Az új műbe ilyen – lényeges, azonosítható – vonások már nem kerültek át. Az, hogy a színpadra való átdolgozásnál még az ilyen, csupán inspirált újjáalkotást is átdolgozásnak minősítették, túlzott óvatosság volt (és talán a védelem túlzott kiterjesztése is?), de mindenesetre mutatta, hogy az azonos tárgyat feldolgozó prózai mű és annak színpadi változata nagyobb eltérések esetén is összetartozó, egymásból származó, átdolgozási kapcsolatban lehet.

Ezzel a félreérthető, így túl tág megközelítéssel a hatályos Szjt. szakít, mivel csak azt tekinti átdolgozásnak, ha az eredeti műből származó új mű jön létre.

Természetesen adott esetben továbbra is nehéz lehet a szépirodalmi mű tartalma átvételének megítélése. Az ötlet, a mondanivaló, a történettípus újraalkotása nyilván nem tartozik az eredeti szerző átdolgozási jogába. Továbbá a tények, események – akárki is tárja fel azokat elsőként – nyilvánvalóan nem állhatnak szerzői jogi védelem alatt. Ennek különösen nagy szerepe van a tényfeldolgozó dokumentumművek esetében. Egy ilyen mű nem a benne foglalt történelmi adatok és nem is azok kikutatása miatt áll szerzői jogi védelem alatt, mivel ezekben nem tükröződik (nem is tükröződhet) a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jelleg, ami a szerzői jogi oltalom alapfeltétele lenne. Az alapul szolgáló tények sajátos rendszerbe építése, az interjúk folyamatos történetté szervezése, a fejezetek dramaturgiává szerkesztése azok a sajátosságai a műnek, amelyek miatt az szerzői műnek minősül, oltalom alatt áll.

A filmet mint az átdolgozás sajátos eredményét az Szjt. hivatkozott 29. §-a külön is említi, a számítógépi programokra pedig értelmező átdolgozási szabályt ad.³²

Sajátos, a „túlélő” személyhez fűződő jogi kérdéseket vet fel a már nem védett művek átdolgozása.³³

Más személy még szerzői jogi védelem alatt álló művének vagy műve egyéni, eredeti vonást tükröző (tehát lényeges) részének engedély nélkül, saját néven való nyilvánosságra hozatala plágium, engedély nélküli jogsértő felhasználás. Ha ez kiegészítésekkel és változtatásokkal történik, azok minőségétől függően megvalósulhat az átdolgozási jog megsértése is. Egy ilyen esetben az útikönyv és a kiállítási idegenforgalmi kiadvány (cikk) összehasonlításakor csak a plágiumot látták megállapíthatónak a következő szövegrészek vonatkozásában.

³² 58. § (2) A 4. § (2) bekezdésében foglaltakat alkalmazni kell a szoftvernek az eredeti programnyelvétől eltérő programnyelvre történő átírására is.

³³ L. A szerzői jogi törvény magyarázata. 2. kiadás. Szerk. Gyertyánfy Péter, Complex, 2006, p. 43.

„1. *Cikk*: Sonkád... itt is felfedezhetjük a népi építészet néhány emlékét, a műemlék református templomot a közelmúltban újjátották fel, berendezése népies barokk stílusú, a karzat alatti festett fal mennyezet 1775-ből származik. A legutóbbi restauráláskor belső falfelületén indás, virágos díszítőfestés került elő. *Könyv 126. oldala*: A templom berendezése népies barokk stílusú, a karzat alatti festett fal mennyezete 1715-ből származik. A teljes felújításra 1997-ben került sor. A belső falfelületen indás, virágos díszítőfestés került elő, a karzatdeszka mellvédjén nagyon szép díszítő motívumokat tártak fel.

2. *Cikk*: Tiszabecs az évek során egyre népszerűbb Tisza-túra induló állomása. A kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt a Batár torkolatánál lép be Magyarországra. *Könyv 104. oldala*: A Szatmári Tiszaháton az ukrán határnál fekvő község a 4129 sz. út végén vár ránk. Nemcsak történelmileg nevezetes: a kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt a Batár torkolatánál lép be hazánkba és igazítja sietősre folyását.

3. *Cikk*: A szeszélyesen kanyargó Tisza közelében fekszik Milota... A Tisza-menti galéria-erdő gazdag növény- és állatvilága kirándulásra csábít. *Könyv 102–103. oldala*: A 4129 sz. út szinte egyenesen fut tovább Milotára, de a Tisza ugyanolyan szeszélyesen kanyargózik mellette... A Tisza-menti galéria-erdő gazdag növény- és állatvilága kárpától azért, hogy a határt alkotó folyón nincs kijelölt fürdőhely csak Tiszabecsen.

4. *Cikk*: Tizsakóród a vidék legkedveltebb kirándulóhelyeinek egyike. A közelben ömlik a Túr a Tiszába, a kóródi oldal árnyas diófái alatt nyaranta sokan kempingeznek. *Könyv 99. oldala*: A vidék legkedveltebb kirándulóhelyeinek egyike, a közelben ömlik a Túr a Tisza folyóba, a kóródi oldal árnyas diófái alatt nagyon sokan kempingeznek.” „Az elsőfokú bíróság széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően ítéletével megállapította, hogy ...a 'T.' című cikk 'Kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt, a Batár torkolatánál', illetve 'Árnyas diófák alatt sokan kempingeznek' közléseivel alperesek megsértették a felperes szerzői jogát.”³⁴

Nem valódi átdolgozás történt a következő esetben sem. Egy televíziós műsorhoz felhasználták „... a ... együttes ... című dalának részletét is olyan formában, hogy csak a dallam hallható, a szöveges rész nem. ... A felperes a bírósághoz benyújtott keresetében azt adta elő, hogy a ... című eredeti daltól eltérően hangszerelt főcímmel megállapítható, hogy a zeneművet átdolgozták. Mint a mű egyik szerzője és az előadóművész az átdolgozásra engedélyt nem adott, és ahhoz sem járult hozzá, hogy a zeneművet a M-s főcímmel megállapítható módon változtatta meg a zeneművet.” A bíróság szerint „A dal tévéműsorban való felhasználása nem minősül átdolgozásnak, mert hiányzik az egyéni, eredeti alkotói többlet. A mű jogtalan megváltoztatását tekintve azonban a szöveg elhagyása és a mű eredeti sajátosságaihoz nem mindenben ragaszkodó áthangszerelések mellett még a zenei anyag kurtítása is hozzájárult a mű sérelméhez.”

³⁴ Debreceni Ítéletábrla Pf. I.20.139/2008/6. szám.

Az ítélet idézi az SZJSZT perben felhasznált szakvéleményét: „a rendelkezésükre bocsátott hangszalag, amely az eredeti művet tartalmazta, illetőleg a videokazettán rögzített műsor részletek vizsgálata alapján kétséget kizáróan megállapítható, hogy nem az eredeti sláger nyilvánosságához közvetítéséről, hanem annak engedély nélkül megcsonkított, áthangszerelt és részben ütemét érintően is változtatásokkal történő, sajátos tévéműsorhoz kapcsolásáról van szó, a műsor népszerűségének folyamatos előmozdítása végett. A zeneszámnak egy televíziós sorozat főcímdallama és szignálja céljaira történt megváltoztatása nem minősül átdolgozásnak, amely feltételezné az eredeti mű jogosultjainak engedélyét, és amely alapján származékos új mű létrehozásáról lenne szó. Az átdolgozás fogalmi eleme ugyanis, hogy magának a meglévő műnek újszerű kifejezésére irányuljon (például egy regény színpadra vitele vagy zenekari mű zongoraváltozatának megalkotása), ne pedig valamely eredeti mű eleve másféle elképzelésekhez igazításából álljon. Az átdolgozásban az eredeti gondolatszövedék marad a központban, az átdolgozó annak másféle kifejezésével alkot származékos művet anélkül, hogy az eredeti alkotás gondolati felépítésének egészét mellőzhessen. Szükségszerű, hogy szerzői többletet is magában foglal, és megfelel az egyéni, eredeti alkotás követelményeinek, hogy elkerülje a plágium vagy a mű merő csorbításának esetköreit. A perbeli esetben azonban ez fel sem merül, hanem arról van szó, hogy eredeti műnek – a szerző engedélye nélkül – más tévéműsorához kapcsolásáról, és e végből eszközölt megváltoztatásáról van szó, anélkül, hogy ezzel származékos, de új mű jött volna létre. A meglévő zenesámot nem önmagáért vették produkcióba, nem azt kívánták közönséghez juttatni, hanem más elképzelések szolgálatában módosították és használták fel elemeit.”³⁵

4. Többszerzős eredeti művek

Az olyan eredeti művek körébe, amelyeknek a megalkotásában többen is részesek, az Szjt. fogalmi rendszerében a közös művek, az együttesen létrehozott művek, a gyűjteményes művek és sajátos műfaji kategóriaként a filmek tartoznak.³⁶ E műveknél is érvényes az általános szabály: szerző csak valamely gondolat sor egyéni, eredeti kifejtője lehet.

4.1. A többszerzős művek központi típusa a közös műveké. Ilyen mű csak az egymást kiegészítő és erősítő részek alkotóinak közös elhatározásából jöhet létre. Így például az előzetesen meglévő vers szerzője saját elhatározásból engedélyezheti a megzenésítést és ezzel közös mű létrejöttét; a már meghalt szerző műve nem tehető közös művé, legfeljebb átdolgozható.³⁷

³⁵ Fővárosi Bíróság 8.P.632.410/2004/30.

³⁶ *Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv*: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, 2012, p. 57; *Gyertyánfy*: i. m. (33), p. 46.

³⁷ *Gyertyánfy*: i. m. (33), p. 47–48.

A közös művek fő jogi kérdése az, hogy milyen arányban, hogyan illetik meg a jogok az alkotókat, hogyan rendelkezhetnek jogaikkal. Az Szjt. rendező elvei: amennyiben a mű részei nem használhatók fel önállóan – *egyszerű közös mű* –, a szerzői jog együttesen illeti meg az alkotókat. Jogaik belső aránya egyenlő, hacsak nincs egyértelmű adat, tény (megállapodás) az ellenkezőjére. A szerzői jog megsértése ellen a mű bármelyik szerzője önállóan is felléphet.³⁸ Tipikus esete, amikor az egy bizonyos kifejezőmódban – például zenében vagy prózában – alkotott műnek több szerzője van.

Egy ügyben a felperes kereseti kérelmében annak megállapítását kérte, hogy az alperesek azzal, hogy az elsőrendű alperes életéről szóló, a másodrendű alperes által kiadott, „...” című könyvön nem tüntették fel szerzőként, megsértették szerzői és személyhez fűződő jogait. Ő ugyanis közreműködött az elsőrendű alperes által magnóra mondott önéletrajz kiadásra alkalmassá tételében. Az eljáró ítélet tábla határozata: „Az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy a felperes a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) 5. § (1) bekezdése alapján a perbeli könyv szerzőtársának minősül, ugyanis a bizonyítási eljárás anyaga, különösképpen az I. rendű alperes által aláírt elismervény szövege, valamint magnóra mondott nyilatkozata alátámasztotta azt a felperesi előadást, hogy a mű elkészítésében érdemi tevékenységet végzett, és ezt az elsőrendű alperes is elismerte nyilatkozataiban.³⁹ Analóg tényállás mellett ezzel azonos következtetésre jutott a Fővárosi Bíróság más ügyekben is.”⁴⁰

Kérdés, hogy mikor kétséges, mikor egyértelmű a szerzőségi arány az egyszerű közös műveknél? A szakirodalom úgy véli, ha nincs az arányról szerződés a szerzők között, az arány mindig egyenlő.⁴¹ A bírói gyakorlat szerint akkor is megállapítható eltérő arány, ha nincs szerződés: Az SZJSZT véleményét elfogadva „megállapítható, hogy az I. rendű alperes és C. E. közötti szerzőtársi részarány mintegy 50-50%-ban határozható meg, a kiadványnak azoknak a részeiben, amelyekben C. E. a közös mű számára nyilatkozik. Azoknál a részeknél, ahol C. E. műveként máshol már megjelent részek vannak, a szerzőtársi részarányt hozzávetőlegesen 80%-nak lehetett minősíteni C. E. javára. Nem hagyható ugyanis figyelmen kívül a szerkesztői jellegű tevékenység e részek tekintetében sem, ennek mértékét viszont az alperes javára 20%-ra lehet becsülni.”⁴²

4.2. Amely mű részei önállóan is felhasználhatók (ennek a fizikai elkülöníthetőség a gyakorlati előfeltétele) – *összekapcsolt közös mű* – ott a saját műrészre az alkotó a jogait önállóan is

³⁸ Szjt. 5. § (1) Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

³⁹ Főv. Ítélet tábla 2.Pf.21.731/2008/3.

⁴⁰ Főv. Bír. 19.P.22.324/2006/11.

⁴¹ Gyertyánfy: i. m. (33), p. 52.

⁴² Főv. Bír. 8.P.28.565/2005/43. 2008. március 4.

gyakorolhatja, kivéve egy esetkört. Ez pedig az olyan összekapcsolt művek csoportja, amelyeket szerzőik együtt alkottak. Ilyenkor az együtt alkotott mű önállóan is felhasználható részét más művel csak valamennyi szerzőtárs (illetve jogutódjuk) egyetértésével lehet összekapcsolni.⁴³

Az ilyen módon való alkotás gyakori a mai könnyűzenében. Egy perben a tanúk így írták le az alkotás folyamatát: „Az '...' című dalt a közös jogkezelő szervezet nyilvántartása szerint zeneszerzőként F. M., szövegíróként a felperes szerezte. A peres eljárásban tanúként meghallgatott H. P. előadása szerint [ő] a ... zenekar dala, a ... című mű hangszerelője volt. Ez a dal is úgy született, mint más esetben is. A zenei alapötleteket, a harmóniát és az énekhez kapcsolódó dallamot a zenekar egyik gitárosa, F. M. készítette, a dalszöveget, mint minden más esetben is, a felperes. A zenekari próbákon, ahol a tanú a hangszerelésben működött közre, az eredeti zenei anyag is változott, csiszolódott, és a szöveges rész is. Ennek ellenére a dal lényegében ugyanaz maradt a hangszerelés után is, mint ahogyan eredetileg megszületett. Lényegében a zenekar valamennyi tagja hozzájárult a végleges forma elkészültéhez, bár szerzői jogi szempontból az nem tekinthető hozzájárulásnak a mű alkotása szempontjából.”⁴⁴

Itt tehát a többiek közreműködése nem érte el az egyéni, eredeti alkotás szintjét, az összekapcsolt közös mű szerzői az eredeti zeneszerző és a szövegíró maradt. A mű egészét érintő jogsértés miatt bármelyikük felléphetett: „A mű megváltoztatása kétséget kizáróan ... megtörtént. Ez áll a szöveg elhagyásában, és a mű eredeti sajátosságaihoz nem mindenben ragaszkodó áthangszerelésekben, és a zenei anyag kurtításában. ... egy közös mű esetében ... bármelyik szerzőre nézve sérelmes lehet az ilyenfajta megváltoztatás.”⁴⁵

4.3. Az „együttesen létrehozott művek” szerzői jogunk viszonylag újabb jelensége, 2001-ben helyezték el a közös művek szabályai között.⁴⁶ Az együttesen létrehozott művek esetében több szerző alkotása olyan erősen egyesül a közös műben, hogy az összeolvasztott művek szerzői a jogukat egyénileg nem tudják sem hozzájárulásuk, sem a mű egésze tekintetében

⁴³ Sztj. 5. § (2) Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók. Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.

⁴⁴ Főv. Bír. 8.P.632.410/2004/30. 2006. november 22.

⁴⁵ U. o.

⁴⁶ 6. § (1) Az együttesen létrehozott műre (pl. nemzeti szabványra) a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

(2) Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

gyakorolni (például: nemzeti szabványok).⁴⁷ A mű egészére vonatkozó jogok alanya *cessio legis* folytán a kezdeményező, irányító, nyilvánosságra hozó természetes személy vagy szervezet.

Egy szakirodalmi vélemény szerint⁴⁸ a nemzeti szabványokon – és esetleg bizonyos műszaki, térképészeti alkotásokon – kívül nincs olyan műtípus, ami ezen szabály alá eshet. Jóllehet az Sztj 6. §-a az EU szoftverirányelve egy megengedő szabályára támaszkodik,⁴⁹ nálunk a számítógépi programoknál sincs szükség erre (nem is használják), mert a számítógépi programokra vonatkozó szerzői vagyoni jogok átruházhatók. Ezt igazolni látszik, hogy hatálybalépése óta (tehát nemcsak 2006-tól) még nem született az együttesen létrehozott műveket tárgyaló, közzétett bírói határozat.⁵⁰

4.4. A gyűjteményes művekre mint egészre vonatkozó szerzői jogi védelem a mű tartalmi elemeit – legyenek ezek akár szerzői művek vagy kapcsolódó jogi teljesítmények, akár nem – összeválogató, rendező, szerkesztő természetes személyt illeti meg, feltéve, hogy ezek a tevékenységek egyéni, eredeti jellegűek.⁵¹ A szerkesztő alanyi joga nem terjed ki a tartalmi elemekre, részekre. Ha ezek a részek szerzői jogi védelem alatt állnak, a jogok alanya szerzőjük, illetve létrehozójuk. Így az ilyen részeknek a gyűjteménybe való felvételéhez és a gyűjtemény további felhasználásához (annak engedélyezéséhez) szükséges az ő hozzájárulásuk, de ők egymással tulajdonképpen nem is állnak szerzői jogi jogviszonyban.

A gyűjteményes mű tipikus esete az enciklopédia vagy az antológia. Így például: „Az elsőrendű alperes 2002-ben jelentette meg az M. P. sorozatban M. E.: H. B. című kiadványát ..., amelynek felelős kiadója az elsőrendű alperes beltagja, a másodrendű alperes volt. A gyűjteményes mű az M. E. által írt, közel 70 oldalas bevezetővel kezdődik, a kiadvány gerincét a H. B. írásaiból vett válogatás teszi ki az ő szerkesztésében, majd a kortársak és az utókor H. B.-ről szóló írásai szerepelnek, köztük a 269–272. oldalon a felesége, H.-né dr. K. K. tanulmánya. ... A perbeli kiadvány – az SZJSZT véleménye alapján is megállapíthatóan – az Sztj. 7. § (1) bekezdése szerinti gyűjteményes mű, mivel tartalmának összeválogatása, szerkesz-

⁴⁷ Az Sztj. Miniszteri Indokolása a 6. §-hoz.

⁴⁸ Faludi Gábor in: Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (36), p. 58.

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. április 23-i 2009/24/EK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről, 2. cikk. Ahol valamely tagállam jogszabályai elismerik az együttesen létrehozott műveket, a tagállam jogszabályai szerint a mű létrehozójának minősülő személyt kell szerzőnek tekinteni.

⁵⁰ <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2012. január 22).

⁵¹ 7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.

(2) A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

tése egyéni, eredeti jellegű. Az Sztj. 7. § (2) bekezdése kimondja, hogy a gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és a szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

E rendelkezés értelmében az Sztj. 16. § (1) bekezdése alapján a szerzőt megillető kizárólagos felhasználási és felhasználásengedélyezési jog a perbeli mű kapcsán megilleti egyrészt M. E.-t, a szerkesztőt saját bevezető tanulmánya, valamint a kötet szerkesztése alapján. Másrészt megilleti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőit, illetve a szerzői jogok jogosultjait is mindenkivel, így a szerkesztővel és a kiadóval szemben is. Ezért szerzői jogaik sérelmét M. E. szerzői, szerkesztői tevékenységétől függetlenül, önállóan lehet és kell megítélni.⁵²

Egy szakértői ügyben azt kérdezték, vajon az „autó 2” címen az M. T. csatornáján sugárzott, adott műsor formátuma olyan egyéni, eredeti és kreatív jelleggel rendelkezik-e, amely alkalmas gyűjteményes műként a szerzői jogi védelemre? A válasz: „A megtekintett műsorszámok mindegyike szerkesztés eredménye, ez a szerkesztés, séma, felépítés azonban egyrészt nem azonos mindegyik megtekintett műsorszám esetén, másrészt a szerkesztettség maga minden műsorszám fogalmi eleme. A megtekintett műsorszámok szerkesztett, gyűjteményes műként nem részesülnek szerzői jogi védelemben. ... Az erős arculati elemek, a műsorvezető sajátos stílusa, az ismétlődő rovatok, a témák feldolgozási módja, az ismeretterjesztő és reklámjellegű sajátos vetélkedő önmagában nem minősíti az egész műsorszámot gyűjteményes művé. A szerzői jogi védelemre alkalmasság kétségkívül megállapítható a műsorszám számos részéről ...

Az egész műsorszámra gyűjteményes műként azért sem terjed ki a szerzői jogi védelem, mert különösen tartalmi, de formai értelemben is korlátozott az alkotói mozgáster. Gépjárművek összehasonlítása során kötelező téma a motor, az erőátviteli berendezések, a csomagtér, az ülések, a kényelmi berendezések, a zaj, a kormányozhatóság, az úttapadás, a fékek stb. összehasonlítása, és nem marad jelentős játéktér a szöveget kísérő képek megválasztására sem. ... Az alkotói játéktér szerzői jogi elismerése a műsorszám egyes, szerzői műként minősülő részeinek védelme útján történik. A szerzői jogi védelem határait elmosná, ha kizárólagos jog védhetné egy tematikus műsor felépítését, sémáját, elvét, részletes elgondolását.”⁵³ A televíziós műsor „formátuma” tehát nem mutatta a gyűjteményes műhöz megkívánt egyéni, eredeti vonásokat.

A szerkesztő jogainak tárgyát és terjedelmét mutatja a következő eset. A felperes interjúorozatot készített és adott ki. A perbeli riport (interjú) alanya is szerzőnek minősült. Ezt a közös művet (interjút) az alperes a felperes engedélye nélkül felvette gyűjteményes mű kiadványába. A Legfelső Bíróság határozata szerint „Tévedett... a jogerős ítélet a gyűj-

⁵² Fővárosi Ítélet 8.Pf. 21.817/20009/6.

⁵³ SZJSZT-24/08.

teményes mű kiadásával kapcsolatos álláspontja kifejtésekor. Az Szt. 7. §-a (2) bekezdése szerint a gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek önálló jogait. Ez azt jelenti, hogy a perbeli esetben ...: '...' című kötete gyűjteményes műnek minősül, ennek azonban részét képezi a felperes által készített interjú, amellyel kapcsolatosan a szerzői jogok a felperest – mint a közös mű alkotóját – önállóan is megilletik. Ebből következően a kiadással felhasználást megvalósító alperesnek a peres eljárás során azt kellett bizonyítania, hogy a riport gyűjteményes műben való megjelentetéséhez, kiadásához az önálló szerzői mű alkotója, tehát a felperes is hozzájárult. Ezt azonban az alperes nem tudta igazolni a perben. Helytelenül állapította meg a másodfokú bíróság azt, hogy a szerző engedélyének beszerzése kizárólag a szerkesztőt, ...-t terhelte, és a kiadónak ezzel kapcsolatban semmiféle felelőssége nincs. A mű kiadása felhasználás, amit az alperes végzett. Ha a felhasználásra nem volt engedélye, úgy annak jogkövetkezmenyeiért – a szerkesztő felelősségétől függetlenül – maga is felelőséggel tartozik.”⁵⁴

A gyűjteményes mű szerkesztőjének pozíciójában is állhat több szerző, ilyenkor rájuk a közös mű szabályai vonatkoznak. Az Ítéltábla szerint „...a perbeli team-építő tréning 'Emlékeztető és Tematika' egységes mű, és az Szt. 7. §-ának (1) bekezdése szerinti gyűjteményes műnek minősül, mert elrendezése, szerkesztése egyéni, eredeti jelleget mutat. Részai pedig részben más szerzőktől származnak, részben nem állnak szerzői védelem alatt, részben csak a felperes, illetve csak a II. rendű alperes alkotásai, és vannak olyan közös részek, amelyek tekintetében a szerzői jog együttesen gyakorolható összekapcsolódásuk miatt. A felperes ... nem vitatta már, hogy a perbeli gyűjteményes mű a II. rendű alperessel közös műve, amelyre a szerzői jog együttesen, egyenlő arányban illeti meg őket. A fellebbviteli bíróság rámutat, hogy a többszerzős gyűjteményes műre is megfelelően alkalmazható az Szt. 5. §-a, miszerint a szerzői jog együttesen illeti meg a szerzőket, és bármelyik szerzőtárs önállóan felléphet a közös mű egészére vonatkozó jogsérelem miatt. Így a személyhez fűződő jogának sérelme alapján önállóan is felléphetett a felperes, mivel a névjog önállóan gyakorolható, ugyanakkor a másik szerzőtárs joga megmaradhat az anonimitáshoz.”⁵⁵

A gyűjteményes művek sajátos alcsoportja az olyan adatbázis, amely egyéni, eredeti elveken jött létre. Az adatbázis olyan gyűjtemény, amelynek egyes alkotóelemeihez fizikailag külön-külön is hozzá lehet férni.⁵⁶ Ezek bírói gyakorlatát a 60/A–62. paragrafusnál lenne helyes megtárgyalni, itt csak egy példát hozunk a nem szerzői művekből álló adatbázis gyűjteményes műre: „a perbeli frekvenciátáblázatok és az ún. áttekintő térképek a szerzői

⁵⁴ Pfv.IV.20.535/2010/8. szám.

⁵⁵ Fővárosi Ítéltábla 8. Pf.21.671/2011/4.

⁵⁶ 60/A. § (1) E törvény alkalmazásában adatbázis: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.

jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 7. § alapján gyűjteményes műként szerzői jogi védelemben részesülnek, amelynek jogosultja az első szerkesztő. Ilyen összeállítások azonban a felek szerződéses viszonyát megelőzően is megjelentek a műsorújságban. A felperes nem tudta azt bizonyítani, hogy az áttekintő térkép és frekvenciatáblázat első szerkesztője ő lett volna, mint ahogy azt sem, hogy a korábban megjelent, valamint az általa szerkesztett térkép és táblázat között, annak szerkesztésében olyan lényeges eltérés lenne, amely önálló gyűjteményes műként megalapozná a szerzői jogi védelmet. A felperes által rögzített adatok tekintetében sem állapította meg a szerzői jogi védelem meglétét és azt sem, hogy az áttekintő térkép és a frekvenciatáblázat külön jogi védelem alatt álló adatbázisnak minősülne.”⁵⁷

5. Vélemény és javaslatok

A szerzőség tekintetében a bírói gyakorlat arra enged következtetni, hogy az Szt. következő teljes felülvizsgálatakor javítani lehetne az Szt. szerkezetén: 94/B és 98. §-a az első részbe, a szerzőség fogalmához tartozik.

A közös műveket illetően az elmúlt hat évben még nem születtek ítéletek a jogszabály néhány olyan fontos eleméhez, mint

- milyen műrész használható fel önállóan;
- összekapcsolt műveknél az egyes szerzőtársaknak milyen jogaik vannak a mű egészére;
- lehet-e s hogyan nyilvánulhat meg érdek-összeütközés a szerzőtársak joggyakorlásában?
- lemondhatnak-e a szerzőtársak egymás javára a szerzőségről?

Mindezekről eddig csak a szakirodalom véleménye ismeretes.⁵⁸ A gyakorlat hiányából úgy tűnik, hogy nincs szükség az „együttesen létrehozott művek” törvényi kategóriájára. Elnevezése egyébként is nehézzé teszi az Szt. dogmatikai rendjébe való beillesztést. A szabály feltehetően a törvényszövegben példaként említett nemzeti szabványok miatt született. Helyes lenne a nemzeti szabványokhoz fűződő anyagi érdekeket más módon biztosítani.

A gyűjteményes művekről viszonylag szélesebb bírói gyakorlat van; a szerkesztő és másrészt a részek műveinek szerzői közötti jogviszony láthatóan több gondot okoz, mint a közös művek szerzőnek egymás közötti viszonya.

⁵⁷ Pfv.IV.21.208/2008/5. szám.

⁵⁸ Gyertyánfy: i. m. (33), p. 50–52.